

**QENDRA SHQIPTARE PËR KONKURRUESHMËRINË DHE TREGTINË
NDËRKOMBËTARE**

ALBANIAN CENTRE FOR COMPETITIVENESS AND INTERNATIONAL TRADE

RAPORTI I STUDIMIT

**“ANALIZË E KOSTOVE DHE PËRFITIMEVE POLITIKE DHE
EKONOMIKE TË PROCESIT TË INTEGRIMIT TË SHQIPËRISË NË
BASHKIMIN EUROPIAN”**

TIRANË, SHTATOR 2014

PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE

Projekti kërkimor bën një analizë të kostove dhe përfitimeve politike dhe ekonomike të procesit të integritimit në Bashkimin Europian për Shqipërinë duke u ndalur në fusha specifike si tregtia e lirë, konkurrenca, rritja ekonomike, bujqësia dhe siguria ushqimore si dhe në pikëpamjen politike dhe institucionale. Projekti kërkimor ofron një analizë sistematike të bazuar në kombinimin e qasjes metodologjike sasiore dhe cilësore. Kështu projekti ndihmon në rritjen e informimit dhe ekspertizës vendase për çështjet e integritimit dhe fushat specifike. Kjo do të sjellë një përmirësim dhe orientim të debatit publik si dhe do të nxisë ritmin e reformave integruese.

Ashtu sikurse sugjerohet në literaturë dhe pasi kontrollohet për një sërë efektesh që nuk kanë të bëjnë me procesin e integritimit të Shqipërisë me BE-në, studimi gjen evidence se flukset tregtare të Shqipërisë me vende të BE-së të prekura më pak ose aspak nga kriza janë rritur në përqindje të totalit. Ajo që duket më e rëndësishme është se kjo rritje dominon rritjet respektive të flukseve të tregtisë së Shqipërisë me secilën nga zonat e tjera të botës.

Gjithashtu studimi gjen evidencë se në rastin e Shqipërisë gjatë periudhës së pas hyrjes në fuqi të MSA-së (2009-2012) ka një rritje të ndjeshme të IHD-ve ndonëse periudha në fjalë koinçidon me ashpërsimin e krizës së borxheve sovrane në eurozonë, që është zona e origjinës së një pjese të konsiderueshme të IHD-ve për në Shqipëri. Por, rezultatet e mësipërme të flukseve tregtare Shqipëri – BE, ndonëse të qarta dhe interesante, duhet marrë me rezervë të paktën për tre arsye: së pari, periudha e të dhënave të përdorura është relativisht e shkurtër; së dyti, rritja e flukseve tregtare Shqipëri – BE, ndonëse më e larta, nuk është *statistikisht* e ndryshme nga rritja e flukseve me dy zonat e tjera më të afërta dhe së treti, metoda e kontrollit për krizën është e përafërt. Gjithashtu, evidenca e IHD-ve duhet marrë me rezervë, sepse periudha 2009-2012 koinçidon edhe me futjen e Shqipërisë në NATO gjë që me të drejtë mendohet se ka ndikuar pozitivisht në rritjen e sigurisë dhe për pasojë edhe të IHD-ve në Shqipëri.

Analiza e flukseve tregtare do të pasurohej shumë nëse do të zbatohet edhe në nivel mikro, dmth duke zbatuar të njëjtën metodologji për secilën kategori importesh dhe eksportesh. Ne gjithashtu mendojmë se efektet potenciale të integritimit europian në rritjen ekonomike dhe në fushën e integritimit financiar do të materializohen më tej teksa Shqipëria ti afrohet anëtarësimit të plotë në BE. Studime të mëtejshme është mirë të fokusohen në këto drejtime.

Integrimi europian do të kishte efekte në rritjen ekonomike të Shqipërisë në atë masë që ndikon akumulimin e kapitalit fizik, njerëzor dhe teknologjik. Teorikisht përcaktohen dy mekanizma, përmes të cilëve integrimi europian ndikon akumulimin e kapitalit. Së pari, integrimi europian e bën më efçente ekonominë, dmth. i paraprin një efekti pozitiv shpërndarjeje të burimeve, sjell rritjen e prodhimit dhe kjo, më tej – duke supozuar një raport konstant investimesh kundrejt të ardhurave – çon në rritjen absolute të investimeve. Rezultati përfundimtar është një sasi më e madhe e kapitalit dhe e të ardhurave për frymë në ekuilibër. Së dyti, ai mund të sjellë edhe rritjen e raportit të investimeve kundrejt të ardhurave përmes uljes së rrezikut. Ashtu sikurse edhe në rastin më sipër, rezultati përfundimtar është një sasi më e madhe kapitali dhe të ardhurash për frymë.

Për vlerësimin e efekteve të integrimit europian në investime dhe rritjen ekonomike, literatura është marrë sidomos me rastet e vendeve që i janë bashkuar BE-së gjatë rrugës. Vende të tilla janë Portugalia, Spanja, vendet Balltike, Greqia, etj. Kështu, në Portugali (Baldwin dhe Seghezza, 1998) investimet në raport me PBB-në u rritën shumë dhe shpejt në periudhën para anëtarësimit në BE. Edhe në Spanjë, pas anëtarësimit, investimet u rritën shumë duke mbështetur teorinë që lidh integrimin më të ngushtë me rritjen e investimeve dhe më tej me rritjen ekonomike.

Është e vështirë për tu përgjigjur pyetjes për ndikimin e procesit të integrimit në rritjen ekonomike. Teorikisht nuk ka dyshime se integrimi europian sjell, deri në terma afatmesme, një rritje më të lartë ekonomike për vendet që anëtarësohen në BE, por në fushën empirike rezultatet nuk janë aq bindëse. Gjithësesi, në përputhje me hipotezën e ngritur në këtë studim, ne nuk mendojmë se faza e tanishme, relativisht e hershme, e procesit të integrimit Shqipëri – BE ka lënë gjurmë në rritjen ekonomike të Shqipërisë apo në zhvillimet e tregjeve të saj financiare. Këto mbeten drejtime për tu eksploruar në të ardhmen teksa Shqipëria të avancojë në fazën e integrimit europian.

Kostot dhe përfitimet në aspektin politik dhe institucional nuk mund të shihen veçse në terma afatmesëm dhe afatgjatë në lidhje me atë që është tashmë *‘e vetmja lojë në qytet’* ose ndryshe *‘alternativa e vetme e zhvillimit të Shqipërisë’* – integrimi në BE. Kur flitet për PSA-në, MSA-në, lëvizjen e lirë në zonën Shengen apo marrjen e statusit të vendit kandidat, përveç simbolikës që lidhet me momente dhe data të caktuara, në terma politik është procesi ai që fiton rëndësi. Në këto kushte, procesi i integrimit në BE i ka ndikuar institucionet, demokratizimin, dialogun politik dhe politikëbërjen në Shqipëri në aspektin formal dhe përmbajtësor si në terma kostosh ashtu dhe përfitimesh.

Në terma formalë, sidomos gjatë intervistave të thelluara, u vu re se aktorët e përfshirë në proces nënvizuan anën normative të procesit, sidomos përmirësimin e kuadrit legjislativ; vendosjen e standardeve të përbashkëta; asistencës financiare dhe ndërtimin e kapaciteteve për çështjet e brendshme dhe të sigurisë. Në aspektin normativ, përafrimi i legjislacionit është ndoshta dhe arritja më e matshme në terma sasiorë, ndërkohë që përshtatja me kontekstin vendor dhe zbatueshmëria e tij ka përbërë dimensionin më problematik të kuadrit legjislativ.

Në terma përmbajtësorë, analiza e të dhënave tregon se procesi i integrimit europian ka shërbyer si një shtysë e fortë për zhvillimin e institucioneve në vend; koordinimin ndër-institucional; ngritjen e institucioneve të reja; hapjen e vendimmarrjes përkundrejt aktorëve të tjerë shoqërorë dhe rritjen e llogaridhënies; përmirësimin e burimeve njerëzore dhe shtimin e kapaciteteve përthithëse të fondeve.

Kostot kryesore sa i takon demokratizimit dhe dialogut politik janë: kushtëzimi politik krijon varësi të aktorëve dhe institucioneve kundrejt atyre të BE-së; Parlamenti Evropian nuk ka dalë gjithmonë me një qëndrim të përbashkët dhe kjo ka thelluar polarizimin në arenën politike në Shqipëri. Megjithatë, problematika më e madhe këtu nuk vjen nga kostot në vetvehte, sesa nga instrumentalizimi i procesit nga aktorët politik, komunikimi politik i personalizuar dhe në llogore të ndryshme, fitimi i një farë *‘imuniteti’* ndaj kushtëzimit të BE-së.

Në lidhje me politikëbërjen, vendimmarrjen dhe llogaridhënien, presioni i jashtëm i realizimit të proceseve konsultative dhe monitoruese ka sjellë një mungesë të pronësisë së tyre lokale, e cila do të ishte më e qartë nëse proceset do kishin ndodhur gradualisht dhe si një nevojë e brendshme. Gjithashtu, konsultimi me grupet e interesit dhe shoqërinë civile shpesh nuk është i qenësishëm, por i bërë shpejt e shpejt për shkak të pranisë së përfaqësuesve të BE-së apo nevojës për të raportuar.